

Željko Lekšić, Hrvatski dom u Đakovu

Muzej Đakovštine i Društvo ljubitelja starina
Đakovo, 2003.

Malo je građevina koje su u gradovima diljem Hrvatske u 20. stoljeću imale značaj i ostavile pečat u sjećanju građana onako kako su to učinili hrvatski domovi, podizani u prvoj polovici 20. stoljeća, i to prvenstveno prilozima i samoodricanjem domaćeg stanovništva. Krajem 2003. godine čitateljima je predstavljena knjiga Željka Lekšića *Hrvatski dom u Đakovu*, koja iscrpno prikazuje povijest đakovačkog Hrvatskog doma, podignutog do 1937. godine, a srušenog 1983. godine.

Autor knjige je đakovački odvjetnik i veliki zaljubljenik lokalne povijesti, kojoj je dosad posvetio niz radova, objavljenih u brojnim časopisima (*Časopis za suvremenu povijest*, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, *Prigodna revija Đakovački vezovi*, *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice / Volksdeutsche Gemeinschaft Jahrbuch* i drugi.), a objavljivanjem *Hrvatskog doma* javlja se i svojom prvom knjigom.

Središnji dio knjige, naslovljen *Hrvatski dom u Đakovu* (str. 7-48), podijeljen je na šest poglavlja, prethodi mu Predgovor (str. 5-6), a prate ga Prilozi (str. 49-83), Sažeci na hrvatskom, engleskom i njemačkom jeziku (str. 85-87), Sadržaj (str. 89), te, na samom kraju, Bilješka o piscu (str. 91-92).

U Predgovoru autor ukratko progovara o prethodnim radovima koji se odnose na istraživanu temu, o nastanku knjige, donosi izabrane podatke o Hrvatskom domu i zahvaljuje se pojedincima koji su pomogli tijekom istraživanja.

Poglavlja u središnjem dijelu knjige kronološki prate povijest Hrvatskog doma od zamisli o izgradnji pa sve do rušenja i izgradnje novog zdanja. Autor u uvodu od dvije stranice prikazuje odnose u đakovačkom sokolstvu budući da je, kako je već u predgovoru naglašeno, izgradnja Doma usko povezana s đakovačkim Hrvatskim sokolom. Pored organizacije Hrvatskog sokola, u Đakovu početkom dvadesetih godina 20. stoljeća djeluje i Sokolsko društvo (član Jugoslavenskog sokola), te katoličko sportsko društvo Orao. U prvom poglavlju, koje nosi naslov *Pripreme za izgradnju Hrvatskog doma*, obrađene su aktivnosti od osnutka odbora za gradnju 1922. godine do početka gradnje 1928. godine.

Dvije sokolske organizacije su bile u stalnom sukobu, i uslijed toga Sokolsko društvo nije uzelo udjela u pripremama za izgradnju. Dugih šest godina do početka gradnje "hrama prosvjete, napretka i sreće", kako su članovi 1923. godine osnovanog Društva Hrvatski dom nazivali zdanje koje su namjeravali podignuti, jest posljedica nedostatka sredstava. Sredstva su prikupljana uglavnom putem koncerata, zabava i darova, a darivali nisu samo Hrvati, nego i đakovački Nijemci i Židovi. Do 1928. godine prikupljena je određena svota novca, trgovište Đakovo je darovalo zemljište, prihvaćen je idejni nacrt arhitekta Aleksandera Freudenreicha (već dokazanog u izgradnji hrvatskih domova), gradnja je povjerena domaćim građevinskim poduzetnicima, i sve je bilo spremno za početak gradnje, čiji se dovršetak predviđao već 1929. godine.

Gradnja Doma je naslov trećeg poglavlja u kojem autor prati tegobni tijek gradnje od svečanog polaganja kamena temeljca 1928. godine preko dugotrajnog zastoja do ponovnog pokretanja gradnje. Naime, 1929. godina je donijela Šestosiječanjsku diktaturu, a ona ugasnuće Hrvatskog sokola, čime su trenutno obustavljeni i već prilično odmakli radovi na Domu. Godine 1937. Hrvatski dom je ipak svečano posvećen, iako (nikad) nije bio u potpunosti dovršen. Opis svečanosti posvete i nekoliko podataka o Domu krajem tridesetih godina autor donosi u poglavlju Posveta Hrvatskog doma, a zatim, u poglavlju Hrvatski dom poslije Drugoga svjetskoga rata, opisuje sudbinu u novonastalim okolnostima nakon 1945. godine. U tim je okolnostima đakovački Dom uglavnom podijelio sudbinu drugih domova diljem Hrvatske: u njega je 1954. godine preseljeno kino, naziv Hrvatski dom iščezava ubrzo nakon rata, a novi je naziv Dom kulture, odnosno Kino Dom kulture. Dvorana Doma je, pored kina, služila i za kazališne predstave, koncerte, gostovanja umjetničkih skupina te druge namjene. Stoga je razumljivo da je u tom razdoblju, kao i u onom prijeratnom, ovo zdanje imalo važno mjesto u životu mnogih Đakovčana, i da su lijepa i topla sjećanja mnogih i danas vezana uz popularno "Kino". Zasiurno manje ugodno su se u dvorani Doma osjećali bivši "funkcioneri" Gradskog Narodnog odbora kojima je ondje suđeno u ljeto 1949. godine, kada je Dom poslužio i u tu neobičnu svrhu.

Neki od hrvatskih domova su nakon demokratskih promjena devedesetih godina ponovno zasjali u starom sjaju, ali đakovački nije bio te sreće: zatvoren je 1980. godine, a tri godine kasnije srušen, zbog navodne dotrajalosti tri nosiva zida. Okolnosti vezane uz rušenje su predstavljene u petom poglavlju (Zatvaranje Doma i njegovo rušenje te pripreme za izgradnju novog Doma), a u posljednjem, šestom poglavlju (Gradnja novog Doma) autor piše o novom Domu kulture podignutom na istom mjestu 1986. godine. Pet godina kasnije Domu je napokon, premda je riječ o novoj zgradi, vraćeno izvorno ime Hrvatski dom.

Objavljeni prilozi se izravno odnose na početak gradnje Doma. Prvi i najiscrpniji je dosad neobjavljena Spomenica Hrvatskog sokola u Đakovu iz 1928., napisana povodom polaganja kamena temeljca, a sadrži, između ostalog, kratku povijest đakovačkog Hrvatskog sokola, popis darovatelja za izgradnju Doma te popis članova Sokola. peti prilog su Pravila društva Hrvatski dom u Đakovu iz 1923. godine, a preostala tri priloga su dokumenti iz 1928. i 1929. godine (Izvještaji Građevnog odbora Hrvatskog sokola u Đakovu od 2. 11. 1928. i 2. 2. 1929. te Zapisnik Glavne skupštine Hrvatskog sokola u Đakovu održane 23. 12. 1929.).

Na temelju relevantne literature, novinstva i arhivske građe autor je zainteresiranim povjesničarima, ali i širem, napose đakovačkom čitateljstvu predstavio vrijedno i uspješno djelo o povijesti ovog jedinstvenog đakovačkog zdanja. I premda u predgovoru naglašava da nije istražio svu arhivsku građu (ako je uopće, s obzirom na temu, ima) ne bi bitno izmijenila sliku koju nam Lekšić donosi. Potrebno je također istaknuti da bi *Hrvatski dom u Đakovu* bio značajno siromašniji rad bez đakovačkih ljubitelja starina (a đakovačko je Društvo ljubitelja starina i suizdavač) koji su tijekom desetljeća sačuvali raznovrsnu građu koja je, uglavnom u vidu umješno raspoređenih slikovnih priloga, dala ovom radu dodatnu vizualnu vrijednost. Kako je već rečeno, *Hrvatski dom u Đakovu* je prva knjiga Željka Lekšića, a treba očekivati da će vrlo skoro biti ukoričena nova i opsežnija autorova istraživanja, posebice ona vezana uz izgradnju Đakova i Đakovčane vlasnike i graditelja zgrada.

Branko Ostajmer